

своєння звань, розрядів, кваліфікацій; по-третє, сторони взаємно визнають трудовий стаж; по-четверте, оформлення трудової діяльності працівника трудовим контрактом з роботодавцем; по-п'яте, надання робітникам соціального страхування і соціального забезпечення, здійснення медичного обслуговування за рахунок роботодавця; по-шосте, регулювання в'їзду та виїзду робітників згідно з чинним законодавством на території країни працевлаштування [7]. На даний час Україною підписані двосторонні міждержавні та міжурядові угоди про працевлаштування та щодо соціального забезпечення. Крім того, Україна є учасницею багатосторонніх міждержавних договорів у сфері працевлаштування та соціального захисту громадян України в рамках Співдружності незалежних держав.

У питанні вдосконалення системи управління міграційними процесами в Україні довгим був шлях до вироблення чіткої концепції, формування стратегії і постановки завдань у сфері регулювання міграційних процесів.

Прийняття Концепції державної політики у сфері міграції та створення Міграційної служби мало стати важливим для України кроком на шляху інтеграції в міжнародну спільноту не як донора висококваліфікованої і реципієнта низькокваліфікованої робочої сили, а як незалежної, прогресивної держави. Затверджений документ, начебто, включає всі аспекти міграційної проблематики, пов'язані з сучасними демографічними змінами, ситуацією, що складається на внутрішньому ринку праці, реалізацією національних інтересів держави і дією міжнародного режиму прав людини, однак всі положення мають суто декларативний характер, які невзможі замінити конкретного підходу щодо оцінки становища України у сучасних міграційних проце-

сах та вважатися „основними механізмами реалізації державної міграційної політики”.

IV. Висновки. Таким чином, без належного законодавчого вдосконалення та підтримки Концепція державної політики у сфері міграції не отримає подальшого практичного застосування у зазначеній сфері. Отже від того, наскільки дієвими будуть реформи у законодавчому полі, і залежатиме майбутній розвиток міграційної політики України.

1. Trends in Total Migrant Stock: Ukraine [Електронний ресурс] / United Nations. – Режим доступу: <http://esa.un.org/migration>.

2. Soderkoping process [Електронний ресурс] / International Organization for Migration. – Режим доступу: <http://www.iom.int/>.

3. Trends in Total Migrant Stock: Ukraine [Електронний ресурс] / United Nations. – Режим доступу: <http://esa.un.org/migration>.

4. Декларація про державний суверенітет України: за станом на 16 лип. 1991 р. / Верховна Рада Української РСР. – Офіц. вид. – К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. – 8 с.

5. Про Стратегію національної безпеки України: за станом на 12 лют. 2007 р.: Указ Президента України, № 105 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/105/2007>

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України: за станом на 8 черв. 2012 р. «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України: Указ Президента України, № 389/2012. – Урядовий кур'єр. – 2012. – № 113, 26 черв. – С. 9-11.

7. *Варецька О.* Соціально-економічне підґрунтя трудової міграції населення України / *Варецька О.* // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 5. – С. 34-39.

The article examines the role of Ukraine in the sphere of international integration. The features and shortcomings of policy regulating migration processes in Ukraine. Proved the most effective ways of implementation of state migration

УДК 314:332.1

Казюка Н. П.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ДЕМОГРАФІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ

У статті розглянуто вплив демографічних факторів на формування та функціонування структури зайнятості населення. Здійснено аналіз демографічної ситуації в контексті його впливу на розвиток регіонального ринку праці. Запропоновано практичні рекомендації щодо

покращення стану зайнятості у відповідності до демографічних факторів впливу.

Ключові слова: структура зайнятості, чисельність населення, міграція, демографічна ситуація, народжуваність, смертність.

І. Вступ. Актуальність дослідження впливу демографічних факторів на формування зайнятості населення зумовлена, перш за все, необхідністю задоволення потреб у відтворенні робочої сили, як однієї із основних складових розвитку суспільного виробництва. В залежності від якісних та кількісних характеристик зайнятості формується і відповідна її структура.

Аналіз соціально-демографічних процесів є необхідною передумовою розв'язання основних суспільних проблем, розробки ефективної соціально-економічної політики. На базі такого аналізу стає можливою побудова майбутніх прогнозів щодо формування структури зайнятості, та, у відповідності до цього, можливо внести певні корективи у програми соціально-економічного розвитку, професійної підготовки кадрів та ін.

ІІ. Постановка завдання. Рівень зайнятості населення відображає тенденції, що відбуваються не тільки на ринку праці, але й у всьому соціально-економічному житті суспільства. Структура зайнятості показує рівень розвитку продуктивних сил та ступінь використання трудового потенціалу нації.

Показник зайнятості населення формується під дією багатьох факторів, серед яких соціальні, економічні, демографічні, правові, національні, технічні, інституціональні та екологічні. При цьому одним із найважливіших чинників впливу залишаються демографічні тенденції. Саме цей фактор, в основному, обумовлює формування та функціонування структури зайнятості населення. Таким чином, дослідження впливу демографічних тенденцій на формування структури зайнятості населення регіону є досить актуальним для виявлення стану ринку праці, побудови прогнозів щодо майбутнього стану структури зайнятості та, у відповідності до них, – розробки програм забезпечення зайнятості. Вивченню та аналізу факторів формування структури зайнятості присвячені наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених: С. Бандура, Д. Богині, С. Калініної, М. Мурашка, О. Грішнєвої, А. Колота, Е. Лібанової, В. Новікова, В. Онікієнка, Ю. Маршавіна, І. Маслової, О. Цісецького, Г. Завіновської, В. Васильченка, А. Рофе, Л. Чижової, А. Котляра. Поряд з проведеними дослідженнями актуальним залишається питання вивчення формування структури зайнятості під дією факторів демографічного впливу.

Метою даної статті є дослідження оцінки впливу демографічних тенденцій Івано-Франків-

ського регіону на стан структури зайнятості населення та виявлення потенційних резервів зростання зайнятості.

ІІІ. Результати. Структура зайнятості формується під впливом цілої системи факторів, проте одним із визначальних є демографічний, який у значній мірі обумовлює функціонування зайнятості та її структури.

Зокрема, такий показник, як чисельність населення відображає тенденції суспільного поділу праці та процеси, що відбуваються на національному та регіональному ринку праці. За умов приросту чисельності населення зростає і вплив молоді в різні сектори економіки, активізуються позитивні зміни у якійсній структурі робочої сили, підвищується її територіальна та професійна мобільність.

Збільшення чисельності населення беззаперечно є однією із основних умов розвитку соціально-економічного життя країни, джерелом надходження робочої сили в різні галузі економіки, носієм науково-технічного прогресу та професійного досвіду, навичок та умінь. Проте, аналізуючи взаємозв'язок кількості населення та економічних процесів, варто відзначити, що сама по собі значна чисельність населення ще не гарантує економічного зростання. Основним в цьому процесі є соціально-економічна свідомість громадян, їх мотиваційна спрямованість у розбудові економіки країни. «Людський розвиток, який має за мету забезпечення гідного життя для всіх людей, сприяє подоланню бідності, а отже, подоланню нерівності, становлення та розвитку демократії, збереження соціальної та політичної стабільності в суспільстві» [1; с. 293].

Так, щодо динаміки чисельності наявного населення Івано-Франківської області, варто відзначити, що простежується тенденція до зниження кількості наявного населення. Порівняно з 1990 роком чисельність населення скоротилась на 51,6 тис. осіб, та простежується подальше зниження даного показника, що свідчить про погіршення демографічної ситуації в регіоні (див. рис.1).

Демографічні тенденції в значній мірі впливають на характер трудової активності населення. Зокрема, проявляється залежність між видами економічної діяльності та складом працюючих за віком, статтю, рівнем освіти, місцем проживання, сімейним станом. При цьому чоловіче та жіноче населення відрізняється рівнем мобільності: жінки, як правило, характеризуються коротшим періодом трудової діяльності, ниж-

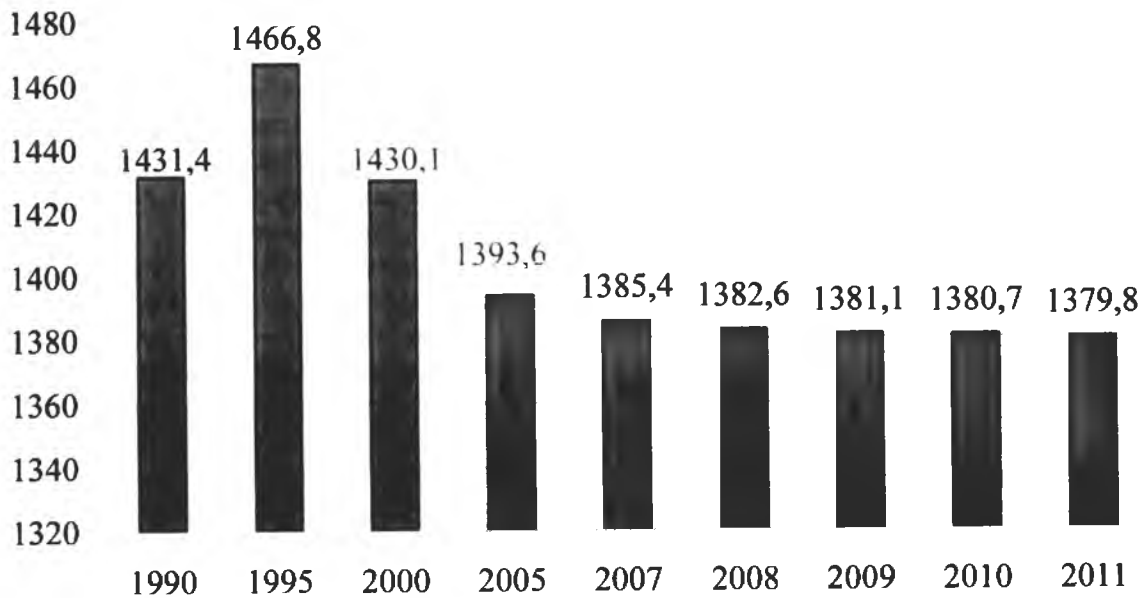

Рис. 1. Динаміка чисельності наявного населення Івано-Франківської області, 2000-2011 рр., тис. осіб
* Розраховано за даними Держкомстату [3; с. 284].

чим рівнем зайнятості у суспільному виробництві, специфічними вимогами до місця та умов праці, тобто значний вплив на зайнятість жінок має демографічна політика держави.

Розвиток демографічних тенденцій та зайнятості населення характеризуються тісним взаємозв'язком. Так, показник народжуваності, з однієї сторони, визначає рівень зайнятості жінок та перспективне зменшення чи збільшення робочої сили, а з іншої, – зміну обсягів споживання. Проте цей взаємозв'язок не є одностороннім, оскільки населення, як один із основних факторів економічного зростання, залежить не тільки від рівня розвитку економіки країни. В свою чергу, розвиток економіки та сфери зайнятості, зокрема, впливає на динаміку демографічних процесів. Варто відзначити, що саме цей взаємозв'язок в економічній науці вивчений ще не достатньо, незважаючи на те, що саме такі наукові доробки вкрай потрібні для розуміння тенденцій у розвитку соціально-економічних процесів та їх оцінки, пошуку альтернативних шляхів їх управління та регулювання. Так, попри об'єктивні соціально-економічні закономірності, що обумовлюють процеси відтворення населення, варто відзначити і інші чинники, які мають неоднозначний вплив на рівень народжуваності та смертності, такі як політичні, психологічні, історичні, культурні, які також обумовлюють суттєву диференціацію в демографічних процесах різних регіонів, сільських чи міських поселень.

Аналіз впливу демографічних тенденцій на формування зайнятості населення регіону варто почати з народжуваності, адже саме цей показник тісно пов'язаний з соціально-економічними змінами в сучасних умовах, які викликані падінням виробництва, реальної заробітної плати, зниженням рівня життя населення, інфляційними тенденціями, житловими проблемами, особливо молоді. «Постійне зниження рівня народжуваності в області загострює депопуляційні процеси серед населення – це зумовлює постаріння населення, зменшення кількості осіб працездатного віку та молодшого за працездатний, що негативно вплине на якість трудового потенціалу, розвиток економіки і формування якісної структури зайнятості» [2; с. 66-67]. Зниження народжуваності також викликає скорочення зайнятості в закладах освіти, охорони здоров'я (дитячих лікарнях, поліклініках та ін.), галузях побутового обслуговування. Порівняно з 1990 роком чисельність народжених скоротилась на 5793 осіб. Зниження цього показника активізує процеси старіння нації, зменшення кількості населення працездатного віку та молодшого за працездатний, що матиме негативний вплив на розвиток економіки, трудового потенціалу та формування якісної структури зайнятості населення.

Для зростання рівня народжуваності доцільно забезпечити матеріальні умови для відтворення населення, підвищити загальний добробут суспільства, подолати тенденцію зубожіння нації та зростання рівня її доходів.

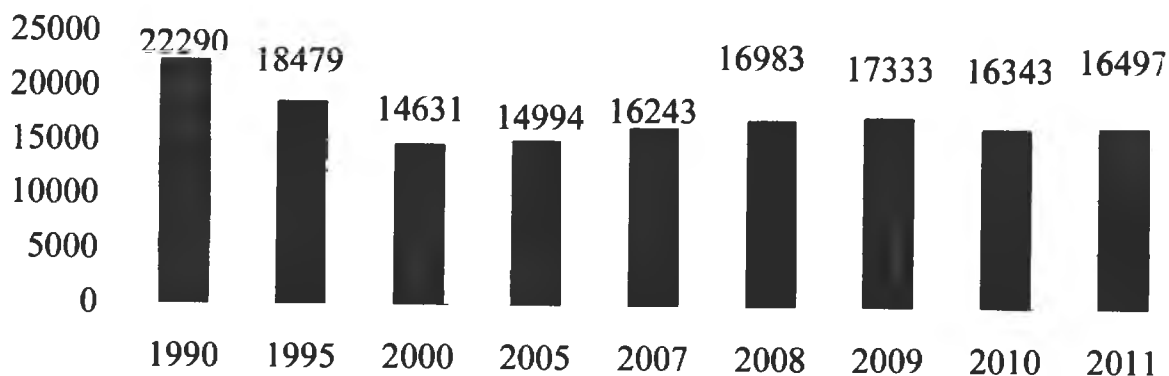

Рис. 2. Динаміка чисельності народжених, осіб

* Розраховано за даними Держкомстату [3; с. 292]

Наступним фактором впливу на сферу зайнятості, розвиток трудового потенціалу, статевовікову структуру населення, а отже, – на формування структури зайнятості населення є рівень смертності, що також залежить від різних передумов: рівня соціально-економічного розвитку, системи охорони здоров'я, добробуту населення та екологічних умов.

Порівняно з 1990 роком чисельність померлих скоротилась на 1655 осіб, що засвідчує певні позитивні тенденції у здійсненні демографічної політики.

Для подальшого скорочення рівня смертності доцільно впровадити ряд заходів щодо покращення матеріальних умов населення, доступнішого медичного обслуговування, покращення

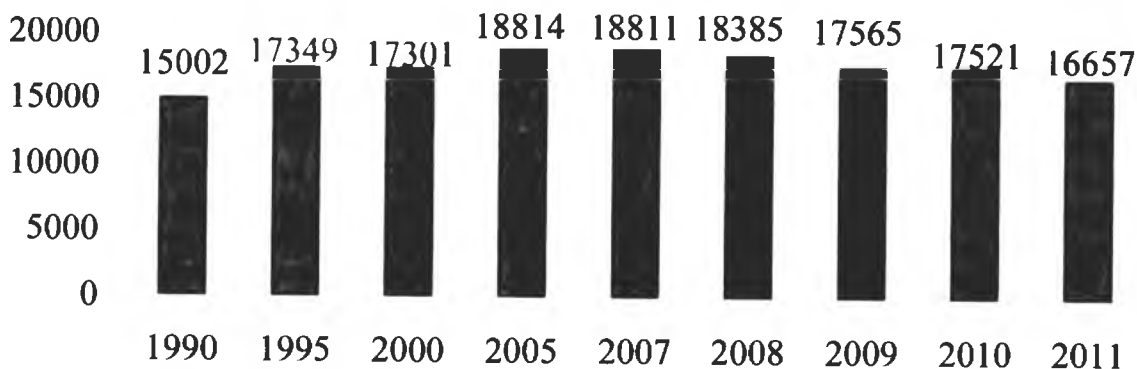

Рис. 3. Динаміка чисельності померлих, осіб

* Розраховано за даними Держкомстату [3; с. 292].

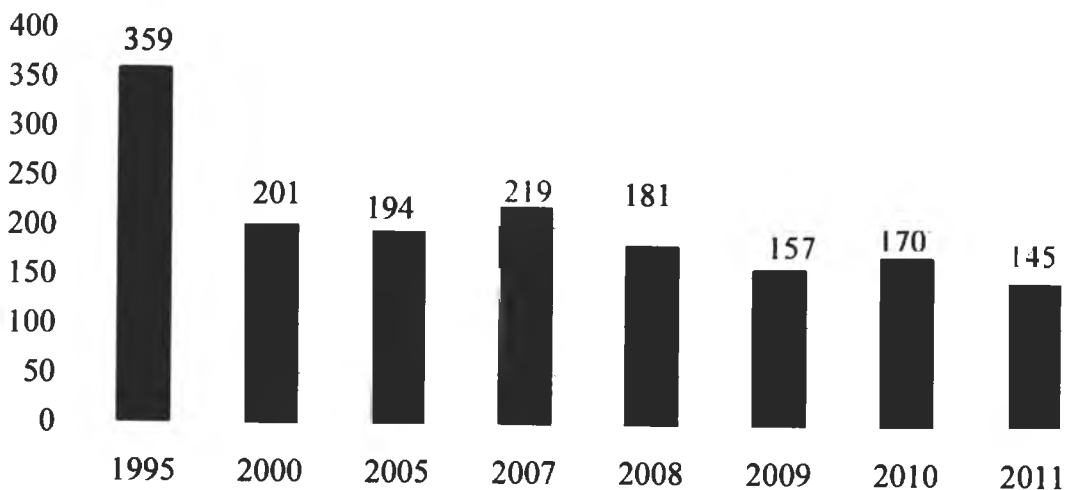

Рис. 4. Динаміка чисельності померлих дітей у віці до 1 року, осіб

* Розраховано за даними Держкомстату [3; с. 300].

екологічних умов проживання, скорочення стресових ситуацій, подолання таких негативних соціальних явищ, як алкоголізм та наркоманія.

Формування якісної структури зайнятості населення в значній мірі залежить від рівня дитячої смертності. Порівняно з 1995 роком чисельність померлих дітей у віці до 1 року скоротилась на 214 осіб.

Негативний вплив на перспективну структуру зайнятості населення матиме і зростання частки дітей, народжених жінками, які не перебували в зареєстрованому шлюбі (відсотків до загальної кількості народжених).

В сучасних умовах значний вплив на структуру зайнятості населення мають також міграційні тенденції, що залежать від багатьох соціально-економічних процесів, пов'язаних як із економічними перетвореннями, що відбуваються в країні, так із зміною суспільно-виробничих відносин. Демографічна ситуація здійснює свій вплив на структуру зайнятості через механічний та природний рух населення.

Таким чином, аналіз даних зайнятості населення свідчить про те, що в Івано-Франківській області протягом останніх років спостерігається тенденція до скорочення відтворення насе-

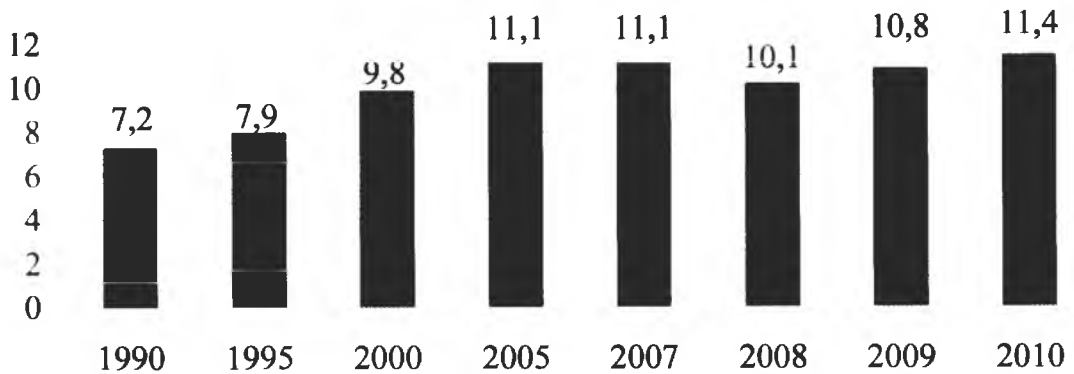

Рис. 5. Частка дітей, народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі, відсотків до загальної кількості народжених

* Розраховано за даними Держкомстату [3; с. 295].

Порівняно з 1990 роком частка дітей, народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі зросла на 4,2 пункти, що є негативним соціально-демографічним показником та свідчить про погіршення соціально-економічної ситуації та занепад культурно-етичних цінностей нації.

лення у зв'язку із збільшенням смертності та зниженням показників народжуваності. Простежується фізичне «старіння» нації, при чому збільшується навантаження на наявних працюючих, а молоді фахівці змушені здійснювати самостійний пошук альтернативних місць зайнятості.

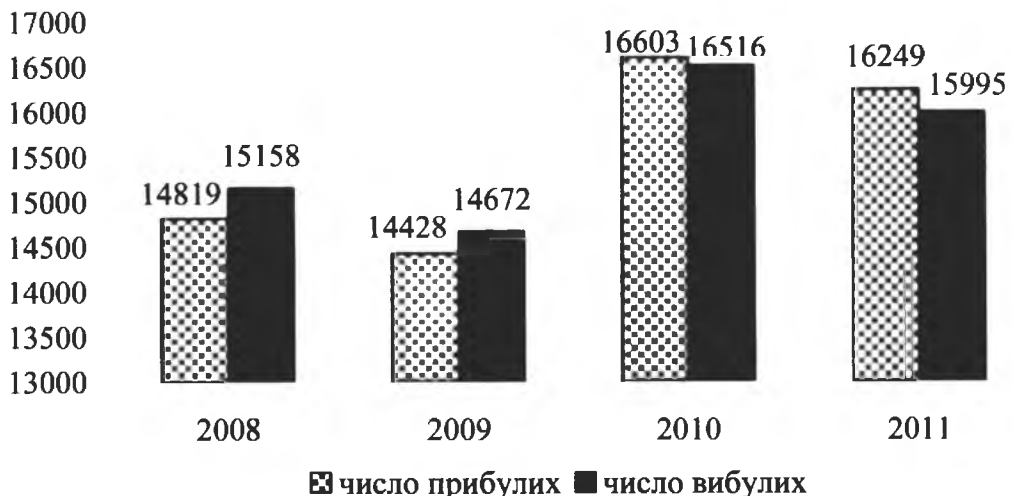

Рис. 6. Міграція населення в межах Івано-Франківської області, осіб

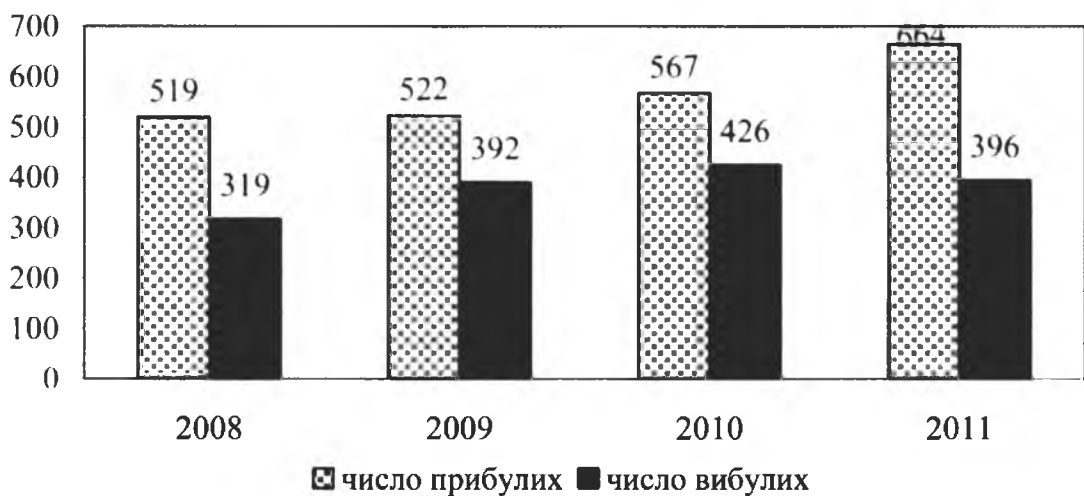

Рис. 7. Динаміка зовнішньої міграції, 2008-2011 рр., осіб

* Розраховано за даними Держкомстату [4; с. 347-348; 5].

Серед міграційних процесів, що впливають на зміни в структурі зайнятості, попри внутрішню міграцію, яка має на меті переїзд із села до міста, домінує зовнішня трудова еміграція, переважно нелегальна, спрямована на виїзд українців за кордон у пошуках більших заробітків та реалізації власних інтересів, прагнень, сподівань. Така ситуація пов'язана із скороченням зайнятості, зниженням виробництва, зростанням інфляції, наслідками фінансово-економічної кризи та зниженням рівня доходів працюючих. Це має негативний вплив не тільки на економічну ситуацію в Україні, але й на демографічний стан населення. З вітчизняного виробництва вилучаються молоді фахівці, спеціалісти, що змушені працювати за кордоном переважно не за спеціальністю, втрачаючи при цьому свої кваліфікаційні навички. На перспективу, українській економіці важливо зберегти та збільшити людський ресурс, трудовий потенціал, що дозволить в майбутньому отримати гідну реалізацію праці на благо нашої країни.

IV. Висновки. Демографічні процеси нерозривно пов'язані із соціально-економічними тенденціями, що спостерігаються у сфері зайнятості та обумовлюють певні зміни у її структурі. Це відображається через їхній вплив на демографічні характеристики населення, а також на соціально-економічний склад населення шляхом зміни кількості різних груп населення та темпів переміщення між ними.

Поряд з позитивними зрушеннями демографічна ситуація в регіоні залишається досить складною та потребує нових підходів щодо вирішення проблем формування трудового потенціалу.

Демографічний фактор відіграє вирішальну роль у забезпечення держави та її регіонів трудовими ресурсами, тому державна політика у цій сфері повинна спрямовуватись на активізацію соціального розвитку, відродження інституту сім'ї, служити реалізації інтересів людей та активізації соціального розвитку. Вирішення даних проблем неможливе без подолання бідності в державі, зростання доходів та підвищення добробуту всього населення; реформування ринку праці, оскільки саме тут закладаються основи формування міграційних процесів та загалом всієї поведінки індивідів.

Демографічне відтворення повинне базуватись не на кількісних, а на якісних параметрах, при цьому основні зусилля повинні спрямовуватись на вирішення питань із забезпечення процесів відтворення населення, зростання соціальної захищеності громадян, покращення екологічної ситуації, підтримку здорового способу життя, розширення можливостей доступу до якісної медичної освіти на забезпечення соціально-культурного розвитку.

Демографічні фактори розвитку визначальні для соціальної поведінки індивідів, їх мобільності, відношень до окремих видів зайнятості, ставленні до певних форм діяльності, тому вирішення проблем розвитку демографічної ситуації є досить актуальною проблемою сучасного соціально-економічного життя регіону.

Таким чином, для покращення регіональної структури зайнятості у відповідності до демографічних факторів впливу на неї доцільно проводити виважену державну політику, спрямовану на:

- створення додаткової кількості робочих місць в регіонах із надлишковою робочою силою;
- покращення умов проживання в сільській місцевості;
- надання додаткових можливостей в отриманні тих професій, що користуються високим попитом на регіональному ринку праці;
- вдосконалення транспортних сполучень для скорочення часу переміщення до робочого місця;
- стимулювання самозайнятості тощо.

1. Лібанова Е. М. Ринок праці та соціальний захист: Навч. посіб. із соц. політики / Е. М. Лібанова, О. М. Палій. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 494 с.

2. Цісецький О. С. Трансформація структури зайнятості населення регіону в умовах економічних перетво-

рень (на прикладі Хмельницької області): дисертація канд. екон. наук: 08.09.01 / НАН України; Рада по вивченню продуктивних сил України. – К., 2003.

3. Статистичний щорічник Івано-Франківської області за 2011 рік / Держ. комітет статистики України; Голов. упр. статистики в Івано-Франківській обл. -- Івано-Франківськ, 2011. – 530 с.

4. Статистичний щорічник за 2010 рік / О. Г. Осауленко. Державна служба статистики України. – Київ: ТОВ «Август Трейд», 2011.

5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>

The article deals with the influence of demographic factors on the employment structure creation and its functioning. The analysis of demographic situation and its impact on development of the regional labor market was made. Also the practical recommendations about improving employment situation were given in depending with demographic factors.

УДК 330.342.11:32

Крімер Б. О.

ПРІОРИТЕТИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СІМЕЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Публікацію присвячено дослідженню сучасного стану сімейної (пронаталістської) політики в Україні, оцінці її ефективності, а також обґрунтуванню пріоритетів і напрямів подальшого розвитку сімейної політики України в контексті сучасної демографічної ситуації та з огляду на досвід трансформації сімейної політики країн Європи.

Ключові слова: сімейна політика, пріоритети сімейної політики, народжуваність, демографічна криза.

I. Вступ. Сімейна політика України останніх років розвивалась як реакція на демографічну кризу й, відповідно, має чітко визначену пронаталістську орієнтацію – в зростанні показників динаміки народжуваності і вбачається позитивний її ефект. Безумовно, останнє десятиліття характеризується зростанням народжуваності та постійним скороченням природного убутку населення, який у кількох областях навіть змінився незначним природним приростом. Такий розвиток демографічних процесів породжує уявлення щодо неабиякої ефективності сімейної політики України, проте питання внеску саме інструментів сімейної політики (зокрема, виплат при народженні дитини) у дане зростання залишається відкритим. Питання ж подальшої еволюції

сімейної політики України стає усе більш актуальним, зокрема, що стосується того, якою ж повинна бути сімейна політика в умовах поступового „пом'якшення” демографічної кризи і чи матиме подальше нарощування фінансування сімейної політики відчутний пронаталістський ефект?

II. Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування пріоритетів та напрямів подальшого розвитку сімейної політики України в контексті тенденцій сучасного демографічного розвитку та на основі використання провідного європейського досвіду трансформації сімейної політики.

III. Виклад основного матеріалу. Як відомо, починаючи з 2005 року, питанням пронаталістської політики в Україні приділяється достатньо багато уваги. Одноразова допомога при народженні дитини за цей час досягла надзвичайно високого, навіть за європейськими мірками рівня. Безумовно, матеріальна допомога при народженні дитини та в перші роки її життя стала вагомим інструментом соціальної та сімейної політики, що дав можливість позитивно вплинути на матеріальне становище сімей з дітьми. Інші, потенційно можливі для запровадження, інструменти сімейної політики в цей час практично не розвивались. Для України й надалі характерним залишається контраст низького